

Werk

Label: Article

Jahr: 1979

PURL: https://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?31311157X_0104|log89

Kontakt/Contact

Digizeitschriften e.V.
SUB Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen

✉ info@digizeitschriften.de

AKADEMIK JÁN JAKUBÍK LAUREÁTOM ŠTÁTNEJ CENY
KLEMENTA GOTTWALDA

Medzi laureátmi štátnej ceny Klementa Gottwalda v roku 1979 vyskytuje sa jeden matematik. Tohto vyznamenania sa dostalo akademikovi JÁNOVI JAKUBÍKOVÍ za objavné výsledky v teórii usporiadaných algebraických štruktúr.

Vedecké dielo J. Jakubíka sústreďuje sa — s výnimkou niekoľkých prác — na oblasť algebry. V začiatkoch svojej badateľskej činnosti sa venoval teórii zväzov a (čiastočne) usporiadaných množín, niektorým otázkam univerzálnej algebry a neskôršie sa začal intenzívne zaoberať teóriou (čiastočne) usporiadaných grúp.

V teórii zväzov a usporiadaných množín preskúmal celý rad otázok súvisiacich so základnými pojmami ako sú kongruencie, refazce, rozličné typy súčinov a pod. Pre kongruencie na zväzoch preskúmal napríklad otázku zameniteľnosti a charakterizáciu pomocou slabej projektívnosti intervalov. Vo viacerých prácach študoval platnosť Jordanovej-Dedekindovej podmienky pre nekonečné refazce. Rad výsledkov sa týka otázky: do akej miery je (diskrétne) zväz určený svojím (neorientovaným) grafom? Podrobne skúmal vlastnosti centra zväzu, najmä tie, o ktorých ukázal, že súvisia s priamymi rozkladmi. Napríklad našiel podmienky pre uzavrenosť centra úplného zväzu, v ktorých sú podmienky, nájdené viacerými autormi, zahrnuté ako špeciálne prípady.

Veľkú pozornosť venoval štúdiu rozličných typov súčinov usporiadaných množín, zväzov a usporiadaných grúp. Vyšetřil napríklad otázku existencie spoločného zjemnenia dvoch priamych rozkladov, podmienky, kedy sa dá daný objekt rozložiť na priamy alebo slabý súčin priamo nerozložiteľných faktorov (pre úplné zväzy to ide práve vtedy, keď ich centrum je úplne distributívnym úplným zväzom). Výsledky J. Jakubíka o zmiešaných súčinoch usporiadaných grúp tvoria podstatné zovšeobecnenie a rozšírenie dovtedy známych výsledkov o lexikografických súčinoch.

Zaujímavé výsledky získal J. Jakubík v nasledujúcej otázke: ktoré vlastnosti usporiadaných grúp sú determinované štruktúrou usporiadania samotnou? Tak napríklad, ak u usmernenej usporiadanej grupy dá sa príslušná usporiadaná množina rozložiť na priamy súčin, indukuje tento rozklad aj priamy rozklad tej grupy. Alebo o tom, či l -grupa je rozložiteľná na priamy súčin lineárne usporiadaných grúp, rozhodujú len jej zväzové vlastnosti. Naproti tomu pomocou zväzových vlastností samotných nemožno rozhodnúť o rozložiteľnosti l -grupy na (netriviálny) polopriamy súčin.

V celom rade prác demonštroval J. Jakubík dôležitosť pojmu dizjunktnosti prvkov v l -grupe. Sústavne preskúmal tiež súvis pojmu ortogonálna množina v l -grupe s vlastnosťami l -grupy a vyjasnil viaceré otázky o ortogonálnych rozšíreniach l -grúp. V otázkach intervalovej topologie v l -grupách dosiahol rad výsledkov, z ktorých niektoré majú definitívny charakter. Zaujímavé výsledky získal o radikáloch l -grúp a radikálových triedach l -grúp (tento pojem predstavuje rozšírenie pojmu torznej triedy študovanej J. Martinezom).

Mnohé práce J. Jakubíka boli podnietené problémami zo známej monografie G. Birkhoffa alebo z prác iných autorov. Riešenie týchto problémov bolo mu často východiskom k výsledkom, ktoré ďaleko presahujú rámec pôvodného problému. Aj obrátene, rozliční autori vychádzajú vo svojich prácach z výsledkov J. Jakubíka a vo viacerých prípadoch sú tieto vzťahy symetrické.

Nezanedbateľnou stránkou činnosti J. Jakubíka je jeho príspevok k výchove vedeckého dorastu, jeho bohatá pedagogická činnosť a angažovanosť v organizovaní nášho vedeckého života.

K blahoželaniu akademikovi Jakubíkovi k významnej pocte pripájajú československí matematici želanie ďalších úspechov v tvorivej práci.

Milan Kolibiar, Bratislava